

SỰ VƯƠN LÊN CỦA NƯỚC NGA THỜI TỔNG THỐNG PUTIN

TS. Nguyễn Thanh Hiền

Viện Nghiên cứu Châu Phi & Trung Đông

Những biến cố thăng trầm trong lịch sử nước Nga luôn gây nên những hiệu ứng không ngờ. Bất cứ ai đã nghiên cứu lịch sử dân tộc Nga đều dễ dàng nhận thấy một điều: Đây là một dân tộc không dễ dàng chinh phục, một dân tộc không chịu khuất phục. Trong những thời điểm khó khăn nhất, để quyết định số phận của cả dân tộc hoặc vươn lên hoặc bị trà đạp xuống, hầu như ở dân tộc này đều xuất hiện những cá nhân xuất chúng và để rồi những cá nhân đó trở thành những con người vĩ đại, dẫn dắt dân tộc mình đi lên.

Lịch sử dân tộc Nga đã nói nhiều đến Pie Đại đế, đến Lenin và hiện nay đang nói đến V. Putin. Tên tuổi của Putin đã trở thành niềm tự hào của người Nga đương thời, bởi chính nhờ Putin nước Nga đang thoát dần khỏi tình trạng sa sút và trì trệ. Thêm vào đó, thời gian gần đây nước Nga còn đang vươn lên khá ấn tượng đến mức sự trỗi dậy của nước Nga lại đang trở thành chủ đề thu hút sự chú ý của quốc tế, đặc biệt là của các nước phương Tây.

1. Sự vươn lên về kinh tế

Nền kinh tế của Nga bị rơi vào tình trạng khủng hoảng nặng nề sau những năm tháng cầm quyền của Tổng thống Yelsin. Tuy nhiên, từ năm 2000 trở lại đây, những năm tháng buồn tẻ đó có vẻ như đã đi đến hồi cuối khi đã có những dấu hiệu phục hồi

xuất hiện. Năm 1999 GDP của Nga mới chỉ là 220 tỷ USD. Trong giai đoạn 1999 - 2003, GDP đã tăng với nhịp độ hàng năm là 6,2%; lạm phát được kiềm chế; việc chậm trả lương, lấy hàng đổi hàng cũng đã giảm bớt. GDP của Nga năm 2005 đã tăng vọt, đạt 800 tỷ USD. Chỉ riêng trong 6 tháng đầu năm 2006, tăng trưởng kinh tế của Nga đạt 6,3%, trong đó giá trị sản xuất công nghiệp tăng 11,1%; đầu tư tăng 9,4%; tổng kim ngạch ngoại thương tăng gần 30% so với cùng kỳ năm trước, đạt 213,9 tỷ USD và Nga tiếp tục duy trì tình trạng xuất siêu. Năm 2006, kinh tế của Nga được đánh giá là khá quan hơn năm 2005: GDP cả năm tăng 6,9%; thu nhập thực tế bằng tiền của người dân tăng 11,5%; tỷ lệ lạm phát từ 10,9% năm 2005 giảm xuống còn 9%; đầu tư trực tiếp vào nền kinh tế tăng 55,5%. Những tháng vừa qua của năm 2007 đã ghi nhận kỷ lục mới về tốc độ tăng trưởng kinh tế là 7,6%. Nền kinh tế được phục hồi cùng với tốc độ tăng trưởng kinh tế khá cao như vậy đã tạo điều kiện để dự trữ vàng và ngoại tệ của Nga cũng tăng lên. Hiện nay tổng giá trị dự trữ vàng và ngoại tệ của Nga đã đạt 246 tỷ USD. Với lượng dự trữ này Nga đã vươn lên đứng thứ tư thế giới, sau Mỹ, Trung Quốc và Nhật Bản. Nga cũng đã bắt đầu tham gia Sáng kiến Xóa nợ cho các nước nợ nặng nhất và đã xóa nợ hơn 550 triệu USD cho 6 nước châu Phi là Bénanh,

Dămbia, Mađagaxka, Môđambích, Tandania và Êtiôpia.

Nợ nước ngoài đang được thanh toán, thậm chí có khoản còn trước thời hạn. Chẳng hạn trong vòng từ 15 đến 21 tháng 8 năm 2006, Nga đã thanh toán khoản nợ còn lại 21,6 tỷ USD đối với Câu lạc bộ Paris, giảm được hơn 1/3 tổng số nợ nước ngoài của họ. Điều này thực sự gây kinh ngạc nếu biết rằng năm 2000 tổng số nợ nước ngoài của Nga lên đến 158,4 tỷ USD. Bên cạnh đó, còn một sự kiện ấn tượng khác là Nga đã thực hiện chế độ tự do chuyển đổi đồng rúp và xoá bỏ các hạn chế đối với quá trình lưu động của tiền vốn.

Bên cạnh lĩnh vực dầu lửa, Nga còn đạt được những thành tích ấn tượng trong một số ngành khác như luyện kim, nhôm, nông nghiệp thực phẩm, công nghiệp quân sự... Chẳng hạn, sản lượng nông nghiệp của tất cả các loại hình cơ sở nông nghiệp trong 11 tháng năm 2006 tăng 2,2%, đạt giá trị 1.540,6 tỷ rúp; sản lượng ngũ cốc đạt 77,9 triệu tấn sau khi gia công...

Ngân sách đôi dư đã giúp Nga tăng gấp đôi chi phí cho giáo dục và gấp ba cho y tế trong vòng 5 năm. Thu nhập của người dân tăng lên đã kích thích tiêu dùng gia tăng. Theo lời của Phó Thủ tướng Sergây Ivanôv thì đến năm 2020 GDP bình quân đầu người của Nga có thể sẽ đạt khoảng 30.000 USD, ngang với mức chuẩn của tầng lớp trung lưu tại các nước phát triển.

Sự vươn lên của nền kinh tế Nga là do chịu sự chi phối và tác động của những nhân tố cơ bản dưới đây.

Thứ nhất, do giá năng lượng lên cao đồng thời kết hợp với việc phá giá đồng rúp.

Nga đang trở thành nước sản xuất dầu lửa vào loại hàng đầu thế giới. So với các nước lớn khác, Nga có ưu thế là sở hữu một trữ lượng tài nguyên phong phú có thể nói là nhất thế giới. Các số liệu cho thấy, trữ lượng tài nguyên đã được phát hiện của Nga ước chiếm khoảng 21% tổng lượng tài nguyên đã được phát hiện của thế giới và đạt tổng giá trị khoảng 30.000 tỷ USD. Trong khi giá dầu mỏ liên tục tăng: 25 USD/thùng năm 2002, 32 USD/thùng năm 2003, 75,4 USD/thùng trong tháng 6 năm 2006 và những ngày tháng 9 gần đây có lúc đã tăng thành 81 USD/thùng, mà Nga lại vừa có trữ lượng dầu mỏ dồi dào lại vừa tăng được sản lượng khai thác nên Nga đã nhanh chóng thanh toán được nợ nần, ngân sách có đôi dư và dự trữ ngoại tệ được tăng lên như vậy. Số liệu thống kê cho thấy trữ lượng dầu mỏ của Nga chiếm 4,7% trữ lượng dầu mỏ thế giới, sản lượng dầu mỏ hàng năm chiếm khoảng 10% sản lượng dầu mỏ thế giới. Bên cạnh dầu mỏ, Nga còn có khí đốt với trữ lượng chiếm 35% trữ lượng của thế giới và sản lượng hàng năm chiếm khoảng 30% sản lượng thế giới. Nga đang sử dụng chiến lược phục hưng năng lượng làm cơ sở để thúc đẩy kinh tế và tăng cường thực lực quốc gia của mình. Do vậy, Nga dự kiến sẽ tăng sản lượng khai thác dầu mỏ lên 530 triệu tấn/năm, sản lượng xuất khẩu dầu mỏ lên 330 triệu tấn/năm; sản lượng khai thác khí đốt lên 740 tỷ m³/năm, và sản lượng xuất khẩu khí đốt lên 290 tỷ m³/năm.

Việc đồng rúp bị phá giá cũng có tác động tích cực đến ngoại thương, tạo thuận lợi cho xuất khẩu, đồng thời kích thích các sản phẩm chế tạo trong nước, thay thế cho các sản phẩm nhập khẩu bị đắt lên.

Thứ hai, do Nga đã tiến hành nhiều cải cách quan trọng và theo đuổi chủ trương tăng trưởng kinh tế tốc độ cao.

Nhiều dự thảo luật đã được Quốc hội Nga thông qua như: Luật Thuế mới (quy định một tỷ lệ duy nhất là 13% đối với thuế thu nhập và 24% đối với thuế lợi tức); Luật về Phá sản, Luật Hải quan, Luật Sở hữu đất đai. Năm 2003 Nga đã giảm thuế giá trị gia tăng từ 20 xuống còn 18%; thực hiện chế độ thuế mới đối với các doanh nghiệp vừa và nhỏ, tiến hành cải cách lĩnh vực ngân hàng, áp dụng một số cải cách về lương hưu...

Lĩnh vực năng lượng được xác định là then chốt và trụ cột trong phát triển kinh tế. Vì vậy, Tổng thống Putin đã lựa chọn một giải pháp thỏa hiệp đối với tầng lớp sở hữu lớn của Nga, tức là khôi phục nhà nước và chủ quyền, đưa các ông trùm tài phiệt vào khuôn phép, nhưng lại tôn trọng kinh tế thị trường. Ví dụ, việc xét xử ông trùm Mikhail Khodorkovsky của Tập đoàn dầu lửa tư nhân Yukos cuối tháng 10 năm 2003 vì tội gian lận, trốn thuế và vì việc đóng băng 44% cổ phần của công ty là một minh chứng. Việc lựa chọn các nhà thầu quốc doanh trong lĩnh vực dầu khí cho thấy Putin đã gửi đi một thông điệp rõ ràng về sự lựa chọn của mình. Các công ty độc quyền nhà nước về năng lượng như Gazprom hay Transneft và nhìn chung các tập đoàn dầu khí lớn của Nga đều

thu được lợi nhuận cao. Chẳng hạn, riêng Gazprom trong 9 tháng đầu năm 2006 đã tăng lãi ròng 76,5%, đạt 235,8 tỷ USD. Do vậy, nguồn thu từ xuất khẩu dầu khí là nhân tố có ý nghĩa quyết định giúp cho ngân sách nhà nước được đảm bảo.

Thứ ba, do môi trường chính trị và kinh tế đã ổn định trở lại.

Nga đang tìm kiếm phương thức cải cách phù hợp với đặc điểm và điều kiện của mình. Nga đã tích cực xây dựng hệ thống thị trường ổn định và phù hợp. Nga đã thành công trong việc thiết lập lại trật tự kinh tế trong nước, nghiêm trị các hành vi tham nhũng, chấn chỉnh các tập đoàn và cá nhân từng thao túng nền kinh tế trong những năm tháng Yelsin cầm quyền. Đồng thời, Nga đã tăng cường sức sống cho khu vực kinh tế nhà nước. Về chính trị, Nga đã thành công trong việc củng cố quyền lực trung ương và thiết lập hệ thống chính quyền theo chiều dọc khá ổn định.

Tuy nhiên, trước mắt nước Nga vẫn còn phải đương đầu với rất nhiều khó khăn. Mặc dù theo đuổi chủ trương tăng trưởng kinh tế tốc độ cao, song Nga vẫn có một cơ cấu kinh tế bất hợp lý, chủ yếu tập trung vào nguyên nhiên liệu thô; chất lượng tăng trưởng còn thấp (Vốn nhân lực của Nga chỉ chiếm khoảng 5% đến 7%, trong khi ở phương Tây con số này là hơn 70%); đặc biệt, sức cạnh tranh của kinh tế Nga vẫn rất yếu.

Tóm lại, cho dù còn nhiều vấn đề bất cập, song một sự thực không thể phủ nhận là nền kinh tế của Nga đang phục hồi với một

tốc độ ấn tượng. Tổng thống Putin coi việc thúc đẩy tăng trưởng kinh tế tốc độ cao là một trong những mục tiêu hàng đầu của quốc gia. Trong Thông điệp Liên bang năm 2003 ông đã đưa ra mục tiêu đến năm 2010 GDP của Nga phải được tăng gấp đôi và tốc độ tăng trưởng kinh tế phải đạt mức 7,2 đến 7,5%. Putin cho rằng tốc độ tăng trưởng kinh tế chậm là mối lo lớn và cơ bản của nước Nga trong thế kỷ này. Để thay đổi thực lực và diện mạo của mình, nước Nga cần phải giữ ổn định về chính trị và đạt được tốc độ tăng trưởng kinh tế cao. Hai vấn đề này đã trở thành hai mặt của một mục tiêu là chấn hưng nước Nga và đây cũng là đặc điểm của kỷ nguyên Putin.

2. Sự vươn lên về quân sự

Bước ra khỏi chiến tranh lạnh nước Nga được tiếp quản hầu hết kho vũ khí thời kỳ Liên Xô. Tuy nhiên, nước Nga đã không còn được hưởng quy chế của một siêu cường như Liên Xô trước đây. Nga lâm vào thời kỳ khủng hoảng trầm trọng cả về kinh tế lẫn chính trị và do vậy cũng không thể đủ sức để đầu tư cho lĩnh vực quân sự, quốc phòng.

Tổng thống Nga Boris Yelsin thời kỳ đầu sau chiến tranh lạnh đã từng cho rằng quan hệ của Nga với phương Tây sẽ tốt đẹp khi Nga ngả hẳn sang phương Tây, áp dụng các mô hình kinh tế và chính trị của phương Tây. Tuy nhiên, thực tế đã không phải là như vậy. Những năm qua đã cho thấy rằng nếu Nga không xác định rõ lại vai trò ngoại giao của mình và xử lý tốt các mối quan hệ của mình với tất cả các nước thì sẽ không thể đưa ra được một chiến lược an ninh quốc gia

đúng đắn. Thực tiễn chính trường quốc tế đã giúp Nga ý thức rằng mối quan hệ của Nga với phương Tây đã chuyển từ đấu tranh về ý thức hệ sang đấu tranh về địa - chính trị. Có thể nói như vậy là do đã xảy ra hàng loạt các sự kiện như: NATO và EU mở rộng về phía Đông; Mỹ nhân cơ hội chủ nghĩa khủng bố đã xây dựng căn cứ quân sự ở Trung Á; Mỹ đơn phương tiến hành chiến tranh ở Iraq, ủng hộ các cuộc cách mạng sắc màu ở các nước xung quanh nước Nga, can thiệp vào vấn đề Chesnia. Tóm lại, không gian chiến lược của Nga trên đà bị thu hẹp đến sát biên giới quốc gia.

Dưới sự lãnh đạo của Tổng thống Putin, nước Nga đã khôi phục lại cơ chế chiều dọc của hệ thống chính quyền. Suy thoái kinh tế đang được khắc phục; Vấn đề ly khai bị vô hiệu hoá và quân đội bắt đầu được tiến hành trang bị lại, được hiện đại hoá và được nhận sự quan tâm trở lại của Ban Lãnh đạo. Hè năm 2005, Nga đã đưa ra dự thảo "Chiến lược an ninh quốc gia mới của Nga", trong đó có lưu ý đến một điểm quan trọng rằng Nga vẫn đang bị thế lực chính trị nào đó vận dụng mọi thủ đoạn để làm suy yếu. Từ đây, Tổng thống Putin đã xác định rằng Nga phải phục hưng địa vị nước lớn, phải làm cho mình trở nên hùng mạnh, như vậy đồng nghĩa với việc Nga phải tăng cường thực lực của mình. Dựa vào nguồn tài nguyên thiên nhiên, đặc biệt là dầu mỏ và khí đốt dồi dào và lợi dụng yếu tố thuận lợi bên ngoài là giá dầu mỏ lên cao, Nga đã xác định cho mình vị thế của một siêu cường năng lượng. Sự hồi phục về kinh tế nhờ năng lượng đã dẫn Nga

đi đến mục tiêu phải phục hồi về quân sự. Trong Thông điệp Liên bang của Tổng thống Putin năm 2006 đã nhấn mạnh: *“Các học thuyết về quân sự và chính sách đối ngoại của Nga phải đưa ra những câu trả lời cho các vấn đề của hôm nay, đó là làm thế nào để làm việc với các đối tác trong điều kiện hiện nay, để chiến đấu một cách có hiệu quả chống lại không chỉ chủ nghĩa khủng bố mà còn hành vi phổ biến vũ khí hạt nhân, hoá học và vi trùng, làm thế nào để giải quyết các cuộc xung đột khu vực trong thế giới ngày nay và làm thế nào để vượt qua những thách thức mới khác mà chúng ta phải đối mặt... Đây là lý do tại sao vấn đề hiện đại hoá các lực lượng vũ trang của Nga ngày nay lại có tầm quan trọng cực kỳ và là mối quan tâm đối với xã hội”*.

Mục tiêu chính sách quân sự của Nga là phải tăng cường xây dựng thể chế hợp tác quân sự và thể chế an ninh tập thể với các quốc gia liên quan, hình thành thể chế hợp tác quân sự và phòng vệ chung do Nga chủ đạo; đồng thời đẩy mạnh cải cách quân sự, tăng cường mức độ xây dựng vũ khí thông thường tiên tiến. Nga dự định trong năm 2006 thực hiện tái cơ cấu đối với ba quân chủng hải, lục, không quân và ba binh chủng độc lập là lực lượng tên lửa chiến lược, lực lượng hàng không vũ trụ và lực lượng lính dù.

Trên thực tế, năm 2006 là năm chúng ta kiến sự khởi đầu của chương trình mua sắm hàng loạt thiết bị quốc phòng nhằm đáp ứng các nhu cầu của Bộ Quốc phòng Nga. Hàng loạt các kế hoạch tăng cường sức mạnh quân

đội đã được đưa ra, chẳng hạn như: Kế hoạch xây dựng căn cứ tàu ngầm hạt nhân chiến lược; Kế hoạch hiện đại hoá hạm đội Thái Bình Dương; Kế hoạch hiện đại hoá lực lượng không quân, lực lượng tên lửa...

Hiện nay Nga có 3 tàu hàng không mẫu hạm. Nga đã bắt đầu triển khai kế hoạch xây dựng căn cứ tàu ngầm hạt nhân ở bán đảo Kamchatka và dự kiến sẽ xây dựng mới căn cứ tàu chiến mặt nước cỡ lớn tại đây. Nga đang đẩy mạnh việc hiện đại hoá lực lượng hải quân và bắt đầu từ hạm đội Thái Bình Dương. Hiện tại, hạm đội này đã được trang bị 3 tàu ngầm hạt nhân chiến lược loại mới nhất của Nga, đó là tàu ngầm lớp “Thần phong bắc”, có khả năng tàng hình, mỗi tàu có thể mang 12 tên lửa vượt đại châu với tầm bắn 8.000 km, mỗi tên lửa có thể mang được 10 đầu đạn hạt nhân và mỗi lần bắn nhiều nhất có thể được 120 đầu đạn hạt nhân. Nga còn có các hạm đội khác nữa là hạm đội biển Đen, hạm đội Viễn Dương, hạm đội phương Bắc... nhưng đều bị xuống cấp nghiêm trọng và đang cần khôi phục lại. Ban lãnh đạo Nga đã thể hiện quyết tâm phát triển hải quân và nếu Nga vẫn giữ được tốc độ phát triển kinh tế như hiện nay thì việc khôi phục lực lượng hải quân cũng sẽ được đẩy nhanh.

Tổng thống Putin đã nhấn mạnh đến việc tăng cường trang thiết bị hiện đại cho quân đội như tăng số máy bay hiện đại tầm xa, tàu ngầm và các hệ thống phóng tên lửa trong các lực lượng hạt nhân của Nga. Hiện nay, 5 trung đoàn tên lửa chiến lược đã được trang bị tên lửa Topol-M trong hầm ngầm. Các cuộc diễn tập, huấn luyện chiến đấu

được triển khai thường xuyên. Chi phí quốc phòng được tăng lên đều đặn hàng năm, cụ thể là 20% từ 5 năm nay. Riêng năm 2006, ngân sách quốc phòng của Nga được phép tăng 22% so với năm 2005. Các khoản tiền có được Nga chú trọng dùng vào việc nghiên cứu và phát triển các hệ thống vũ khí mới. Ví dụ, Nga đã thử thành công tên lửa đạn đạo xuyên lục địa RS-24 vào tháng 6/ 2007. Gần đây nhất, Nga đã tham gia cuộc tập trận chung chống khủng bố của Tổ chức Hợp tác Thượng Hải (SCO) diễn ra từ ngày 11. tháng 8 năm 2007 với tên gọi “Sứ mệnh hoà bình 2007”. Cả 6 thành viên SCO đều tham gia cuộc tập trận lần này. Riêng phía Nga có 2.000 lính và 36 máy bay chiến đấu, trong đó có cả SU-25 đã tham dự. Cuộc tập trận này được đánh giá là đáp lại ảnh hưởng ngày càng tăng của Mỹ tại Trung Á cũng như làn sóng của các cuộc cách mạng sắc màu trong khu vực. Mặc dù các nhà phân tích quân sự Trung Quốc cho rằng đây là kế hoạch được định trước chứ không nhằm cân bằng ảnh hưởng với Mỹ tại Trung Á, song nó cũng cho thấy một thực tế rằng Nga đã thể hiện một phần chính sách tái xác nhận chiến lược của họ. Các động thái mới của Mỹ đã gây lo ngại cho Nga, đó là việc Mỹ đặt các hệ thống tên lửa đạn đạo tại Ba Lan và Cộng hoà Séc cũng như việc các nước NATO không phê chuẩn Hiệp ước về Các lực lượng vũ trang thông thường. Sự tham gia tích cực vào cuộc tập trận “Sứ mệnh hoà bình” của Nga đã phần nào cho thấy thái độ cứng rắn và quyết đoán của Tổng thống Putin trước sức ép của môi trường an ninh xung quanh Nga.

Cơ sở và trụ cột để Putin có thể thể hiện thái độ cứng rắn trước sự o ép của Mỹ và phương Tây là vũ khí hạt nhân. Kho vũ khí hạt nhân của Nga lớn thứ hai toàn cầu. Chính Putin đã tuyên bố đầu tháng 1/ 2006 rằng: Việc giải quyết các vấn đề liên quan đến an ninh hạt nhân toàn cầu không thể không có sự tham gia của Nga - cường quốc hạt nhân trên thế giới. Giới phân tích quốc tế cũng đánh giá cho dù hiện nay mức chi phí quốc phòng của Nga chỉ bằng 5% chi phí quốc phòng của Mỹ, song những gì mà Nga đang nắm giữ trong tay vẫn có thể giúp Nga có đủ khả năng quân sự để đánh trả các sức ép bằng vũ lực từ bên ngoài.

Nguyên nhân của việc Tổng thống Nga đưa ra những quyết sách cứng rắn trên chủ yếu liên quan đến Mỹ. Từ năm 2001, Mỹ đã đơn phương quyết định rút khỏi Hiệp ước Hạn chế các hệ thống phòng thủ tên lửa ký năm 1972; Do tác động của Mỹ, nhiều hiệp ước tuy đã ký song vẫn chưa có hiệu lực như: Hiệp ước Cấm toàn diện các cuộc thử hạt nhân năm 1996, Hiệp ước Hạn chế vũ khí tiến công chiến lược giai đoạn hai (START-2) năm 1993 và Hiệp ước khung START-3 năm 1997. Bên cạnh đó là các hoạt động của các đồng minh của Mỹ trong khối NATO, đặc biệt là các nước vùng Bantích và Ba Lan trong việc hỗ trợ chấp nhận phương án triển khai hệ thống phòng thủ tên lửa NMD của Mỹ trên lãnh thổ của mình...

Bước đi mới đây nhất của ban lãnh đạo Nga là quyết định ngừng thực hiện Hiệp ước Các lực lượng vũ trang thông thường ở Châu Âu (CFE). Đây là hiệp ước được ký vào

tháng 11 năm 1990 với mục đích là làm giảm bớt mức đối đầu quân sự giữa hai khối NATO và Vácava, đồng thời nhằm đạt tới một độ minh bạch cao trong hoạt động quân sự trên lục địa châu Âu. Nhờ có hiệp ước này mà một khối lượng đáng kể các loại vũ khí thông thường ở châu Âu đã được cắt giảm. Riêng Nga đã cắt giảm một khối lượng lớn (12 nghìn đơn vị) vũ khí và thiết bị kỹ thuật (gồm xe tăng, bọc thép, đại bác trên 100 mm, máy bay và máy bay lên thẳng) theo quy định của Hiệp ước và còn đơn phương tiêu huỷ thêm gần 20 nghìn đơn vị kỹ thuật như vậy. Do thực tiễn có nhiều thay đổi khiến Hiệp ước có nhiều điểm trở nên lạc hậu, nên năm 1999, Hiệp định điều chỉnh CFE được ký kết và muốn việc này có hiệu quả thực tiễn thì phải có sự phê chuẩn của các nước. Tuy nhiên, cho đến nay mới chỉ có Nga, Bêlarút, Cadácxtan và Ucraina phê chuẩn. Các nước phương Tây vẫn im lặng, chưa khởi sự tiến trình này; thậm chí còn gán tiến trình phê chuẩn của họ với những cam kết của Nga về việc rút vũ khí và kỹ thuật quân sự ra khỏi Grudia và Môngđôva.

Tóm lại, như Nga đã khẳng định: Không thể nói rằng các nhà lãnh đạo cao nhất của Nga có tình kích động phương Tây thực hiện những hành động có tính chất đối đầu để giải quyết các vấn đề chính trị nội bộ. Việc Nga bị đẩy ra ngoài lề của nền chính trị và kinh tế thế giới cũng như việc áp đặt những giải pháp chính trị và kinh tế không thể chấp nhận được chứa đựng nguy cơ cuốn Nga vào một cuộc khủng hoảng hệ thống mới. Tất cả những yếu tố này đã tác động mạnh mẽ đến

việc ban lãnh đạo Nga hiện nay đứng đầu là Tổng thống Putin có những quyết định cứng rắn hơn và những bước đi kiên quyết hơn. Trên cơ sở kinh tế đang được phục hồi, mục tiêu quan trọng của Nga hiện nay là phải chấn hưng lại nền quốc phòng của mình để bảo vệ nước Nga như Thông điệp liên bang của Tổng thống Putin năm 2006 đã nêu: *"Chúng ta cũng cần phải xây dựng ngôi nhà của chúng ta cho nó vững chắc và được bảo vệ đầy đủ"*. Tuy nhiên, ông Putin cũng xác định rõ rằng nước Nga không được giải quyết các vấn đề phòng thủ với cái giá gây tổn hại cho sự phát triển kinh tế và xã hội, vì không có tương lai nào theo con đường đó.

Sự phục hưng lại quân đội và sức mạnh quân sự của Nga là nhằm *"sẵn sàng đẩy lùi mọi cuộc xâm lăng tiềm tàng từ bên ngoài và chống lại cuộc khủng bố quốc tế"*, nhằm *"có khả năng đối phó với những âm mưu từ bất cứ giới nào muốn gây sức ép về chính sách đối ngoại với Nga để củng cố vị thế của mình và bắt Nga phải trả giá"*.

3. Sự củng cố về chính trị và đối ngoại

Tình hình chính trị của Nga trong những năm đầu hậu Xô viết hết sức phức tạp. Tổng thống Putin đã từng đưa ra nhận xét: *"Cần phải thừa nhận rằng sự tan rã của Liên Xô là một tai họa lớn nhất về địa - chính trị của thế kỷ. Hàng chục triệu đồng bào và công dân của chúng ta phải sống ở bên ngoài ranh giới lãnh thổ của Nga. Tình trạng li tán diễn ra phổ biến ở Nga. Khoản tiền dành dụm của người dân bị mất giá, những lý tưởng cũ bị huỷ hoại, nhiều thể chế bị giải tán hoặc cải cách vội vã...Tất cả chấm dứt với bối cảnh*

sup đố của nền kinh tế, sự bất ổn về tài chính, sự trì trệ trong lĩnh vực xã hội"¹. Với tình hình thực tế của Nga như vậy, Tổng thống Putin đã xác định không đi theo con đường tự do cực đoan. Từ năm 2000 đến năm 2002, Nga tiếp tục thực hiện những cải cách chính trị nhằm tăng cường sức mạnh của chính quyền trung ương. Những năm tiếp sau đó cho đến nay, Nga tiếp tục có những điều chỉnh trong đường lối cai trị cũng như trong chính sách đối ngoại nhằm giữ vững sự ổn định trong nước và tăng cường vị thế trên trường quốc tế.

Về đối ngoại, phân tích của giới bình luận quốc tế cho thấy chính sách hiện nay của Tổng thống Putin nhằm vào các vấn đề sau:

Thứ nhất, Lợi dụng ưu thế về dầu mỏ khí đốt, nước Nga sẽ đảm bảo cung cấp năng lượng cho các nước phát triển dân chủ để đổi lấy sự mở rộng của Nga trong các nền kinh tế thế giới; *Thứ hai*, Sức mạnh kinh tế của Nga đang gia tăng, tạo điều kiện để giới lãnh đạo Nga yêu cầu phương Tây ngừng can thiệp vào các vấn đề nội bộ của Nga, trong đó bao gồm cả vấn đề dân chủ; *Thứ ba*, Tận dụng sự phục hồi của Nga về tổng thể và dựa vào khả năng quân sự của mình, Nga đang cho thấy không gian Xô viết cũ là khu vực ảnh hưởng của Nga.

Quan hệ của Nga với phương Tây được đánh giá là quan hệ "đối tác - đối thủ", tức là hợp tác trong một số lĩnh vực đồng thời kiểm chế trong các lĩnh vực khác. Người ta thấy

hiện nay Nga vừa tham gia Hội đồng NATO - Nga, tập trận chung với quân đội NATO, hợp tác với các nước phát triển G-8 nhưng lại vừa củng cố nước Nga trên cơ sở tình cảm không thân thiện với phương Tây, củng cố ảnh hưởng của Nga tại các nước Xô viết cũ và ngăn chặn ảnh hưởng của phương Tây tại các nước này. Bên cạnh đó, Nga đang tăng cường hợp tác với Trung Quốc, Ấn Độ và các nước khác trong khu vực Châu Á - Thái Bình Dương, tức là đang đẩy mạnh chính sách đối ngoại hướng sang phía Đông của mình. Nga có những kế hoạch cụ thể nhằm đẩy mạnh quá trình hội nhập kinh tế với các nước Châu Á - Thái Bình Dương; Chẳng hạn, tuyên bố sẵn sàng chi 16,8 tỷ USD từ ngân sách cho công tác chuẩn bị và tổ chức Hội nghị thượng đỉnh APEC sẽ diễn ra tại Vladivostok năm 2012. Nga đang khuyến khích các dự án về công nghệ cao, sản xuất máy bay, đóng tàu và ra sức tận dụng tiềm năng của hành lang vận tải xuyên Á - Âu. Tại Hội nghị các nước ASEAN gần đây diễn ra ở Manila (Philippin), phía Nga cũng đưa ra những đề nghị hợp tác sâu rộng hơn nữa với ASEAN trong lĩnh vực dầu khí, năng lượng, thương mại, đầu tư, nghiên cứu khoa học...

Có thể nói Nga rất coi trọng Việt Nam trong tổ chức ASEAN. Dựa trên cơ sở mối quan hệ hữu nghị truyền thống giữa Liên Xô cũ với Việt Nam trước đây, hiện nay Nga muốn sử dụng Việt Nam như một cầu nối để thâm nhập sâu vào ASEAN. Việt Nam đang có cơ hội tận dụng tiềm năng của mình trong quan hệ song phương với Matxcova để thúc đẩy hợp tác đôi bên cùng có lợi trong bố

¹ Các vấn đề quốc tế, Số 5/2007, tr. 31.

cảnh toàn cầu hoá hiện nay. Chuyến thăm của Thủ tướng Nguyễn Tấn Dũng sang Nga những ngày tháng 9 vừa qua đã chứng minh nguyện vọng cũng như khả năng của cả hai bên có thể cùng nhau hợp tác mọi mặt. Hiện nay, Nga và Việt Nam đang coi nhau là đối tác, đồng thời có những xúc tiến tiếp tục để đưa quan hệ của hai bên lên tầm cao mới là quan hệ đối tác chiến lược.

Một hướng ưu tiên chiến lược quan trọng của Nga là tăng cường quan hệ với các nước thuộc Cộng đồng Các quốc gia độc lập. Nga đã củng cố quan hệ của mình với một số nước thuộc Liên Xô cũ, trong đó tại Ucraina, Nga đã thành công với việc khoảng 60% dân số nước này phản đối việc gia nhập NATO. Tại Cadácxtan, Bêlarút, các luồng vốn đầu tư của Nga đã được mở cửa rộng hơn. Tổng thống Putin đã khôn khéo củng cố sự đồng thuận với các nước đồng minh trong khu vực SNG và mang lại một kết quả mong đợi là phần lớn lượng khí đốt thiên nhiên từ phần lãnh thổ Âu- Á được chuyển tải qua hệ thống ống dẫn dầu của Nga. Quan hệ của Nga với Môngđôva, Udobekixtan được cải thiện, với Cadácxtan được tiếp tục củng cố, với Adécbaïdan, Curoguxtan, Tátgikixtan được tiếp tục phát triển và chỉ với Grudia là có sự căng thẳng.

Từ năm 2006 trở lại đây, Nga vẫn đang tiếp tục phấn đấu và đạt được những kết quả đáng ghi nhận trong việc chủ động thúc đẩy lập trường của mình cũng như khẳng định vị thế nước lớn của mình trong việc tham gia tìm kiếm các giải pháp cho nhiều vấn đề quốc tế quan trọng như vấn đề hạt nhân của

Bắc Triều Tiên và của Iran, vấn đề thiết lập hoà bình tại Trung Đông, khẳng định tư cách của mình trong G-8...

Các kết quả mà Nga đạt được trong nhiều lĩnh vực đều gắn liền với tên tuổi của V. Putin. Các ý kiến ở Nga hiện nay tuy khác nhau, song đa phần đều nghiêng về ủng hộ Tổng thống Putin. Uy tín của ông Putin rất cao khi có đến 76% người Nga nói rằng họ tán thành với những hành động của Tổng thống Putin, đồng thời tỷ lệ người Nga tán thành vấn đề trật tự trong xã hội là ưu tiên quan trọng nhất trong chính sách quốc gia cũng rất lớn, lên đến 75%². Điều này cho thấy xã hội Nga đánh giá cao cả con người Putin lẫn chính sách của ông, tạo cho Tổng thống có điều kiện để kiểm soát tình hình ở đây và xúc tiến cuộc bầu cử Tổng thống năm 2008 ở Nga đạt được kết quả thuận lợi.

Ngay các học giả phương Tây, mặc dù với giọng điệu chỉ trích, song cũng không thể không thừa nhận những khả năng vượt trội của Tổng thống Putin trong việc củng cố lại ảnh hưởng chính trị của Nga. Chẳng hạn có ý kiến cho rằng: Mặc dù đã phạm những sai lầm, song Putin đã nhiều lần đảo ngược được những tình thế tẻ nhạt bằng cách dựa vào phép biện chứng duy vật kinh tế/an ninh, bằng cách khai thác “chủ nghĩa khủng bố quốc tế” và khéo léo gây mất cân bằng giữa các đối thủ.

Nguyên nhân nước Nga thời Putin phục hồi như vậy theo đánh giá của phương Tây là biết lợi dụng giá năng lượng thế giới tăng cao

² Theo số liệu của Trung tâm Levada- *Tài liệu Tham khảo đặc biệt*, TTXVN ngày 24/7/ 2007, tr. 22

để mang lại các nguồn tài chính quan trọng cho mình. Sự khác biệt của Putin với các vị lãnh đạo tiền nhiệm chính là ở chỗ, ông đã chỉ ra cho bên ngoài thấy việc cung cấp năng lượng là một biểu hiện phân biệt sức mạnh giữa Nga với các nước láng giềng. Đồng thời, từ khi lên nắm quyền lực, Tổng thống Putin không chấp nhận sự phụ thuộc lâu dài vào các chủ nợ quốc tế và đã cố gắng giảm sự phụ thuộc đó bằng cách giảm bớt nợ nước ngoài với tốc độ nhanh nhất có thể. Năm 2006, nợ nước ngoài của Nga chỉ còn chiếm 14,8% GDP thay cho mức 61,3% GDP năm 2000. Chiến lược đối ngoại của V. Putin là kết hợp cả đa phương toàn cầu với song phương, trong đó chú trọng đến việc khôi phục vị trí có thế lực của Nga tại các nước Xô viết cũ.

Chính sách ngoại giao của Nga hiện nay đang dựa trên trụ cột năng lượng để gia tăng thanh thế của mình và đây cũng là bước đi được tính toán của Putin. Nga sử dụng việc cung cấp năng lượng như một thứ vũ khí trong đấu tranh chính trị và ngoại giao. Nga đã thành công với việc là nước chủ nhà tổ chức Hội nghị Thượng đỉnh G-8 năm 2006, có quyền quyết định chủ đề của Hội nghị là năng lượng. Đây cũng là cơ hội để Nga cho 7 nước G còn lại thấy mình vẫn là một nước lớn và địa vị nước lớn của Nga cần phải được tôn trọng. Bản thân ông Putin đã kêu gọi tại Diễn đàn Kinh tế tổ chức ở Xanh Pétéc-bua tháng 6 năm 2007 rằng: *"Vì lợi ích của sự phát triển bền vững cần phải thiết lập một cấu trúc mới cho các quan hệ kinh tế thế giới dựa trên sự tin cậy và mối liên kết cùng có*

lợi". Sự phê phán của ông Putin rằng cấu trúc tài chính hiện tại đã trở nên cổ lỗ, cứng nhắc và cần phải thay nó bằng một cấu trúc mới cho thấy Nga đang vươn lên cả về chính trị trên trường quốc tế.

Đánh giá về sự gia tăng trở lại sức mạnh của Nga trên thế giới có nhận xét cho rằng: *"Sự tái nổi lên của Nga không chỉ được hỗ trợ bằng giá năng lượng mà còn bằng những hợp đồng bán vũ khí, quyền lợi chiến lược của Nga với Trung quốc và chiến lược quốc tế vốn không có lợi cho Mỹ"*³

Hiện nay, nước Nga đang chuẩn bị cho cuộc bầu cử Tổng thống vào tháng 3 năm 2008. Đảng "Nước Nga thống nhất" của Tổng thống Putin đã giành được kết quả lớn nhất trong các cuộc bầu cử nghị viện ở 19 địa phương của Nga. "Nước Nga thống nhất" đang là đảng mạnh nhất và đủ mạnh để thông qua Nghị viện các quyết định sửa đổi, bổ sung, thực hiện các chính sách làm chỗ dựa cho Tổng thống Putin và chính quyền Nga. Hoạt động của các đảng chính trị ở Nga cũng đang có nhiều chuyển biến tích cực. Sau quá trình tự giải thể, sáp nhập và hợp nhất, số lượng đảng chính trị hiện nay ở Nga đã giảm đi nhiều. Một số đảng có ý đồ liên minh, tập hợp lực lượng lớn hơn nhằm tạo ra sự đối trọng đối với Đảng Nước Nga thống nhất của chính phủ Nga và nhằm vượt lên trên Đảng Cộng sản cánh tả. Tuy nhiên, thực tế cho thấy ý đồ đó khó có thể thành công. Tỷ lệ

³ Một nước Nga đang tái nổi lên, TTXVN tại Niu Đêli, Tài liệu tham khảo đặc biệt ngày 20 tháng 1 năm 2007.

ủng hộ ông Putin và chính quyền của ông rất cao trong xã hội Nga, chứng tỏ người dân Nga chấp nhận và ủng hộ mô hình chính quyền vững chắc, chặt chẽ theo chiều dọc từ trên xuống với một chính đảng thống nhất, chiếm vị trí chủ đạo và với một người đứng đầu mạnh mẽ như hiện nay. Kinh tế tăng trưởng, mức sống được nâng lên, sức mạnh quốc gia được củng cố, vị thế của đất nước được tăng cường, đó là những kết quả cụ thể mà Tổng thống Putin và chính quyền của ông đem lại cho nước Nga và đó cũng là những gì mà toàn thể nhân dân Nga mong muốn, trông đợi và kỳ vọng trong những năm qua.

Xin mượn lời nhận xét của The Washinton Quarterly để đưa ra kết luận về sự vươn lên của Nga như sau: “Được sự hỗ trợ bởi lòng tin vào vai trò cung cấp năng lượng, sức mạnh hạt nhân và vốn tri thức của mình, Nga hiện nay tin tưởng hơn vào vai trò của họ trong cộng đồng quốc tế và đặc biệt trong G-8. Họ ngẩng cao đầu đón chào các đối tác của mình đến hội nghị thượng đỉnh, biết rằng đối với câu lạc bộ này họ đã trở thành nhân vật không thể thiếu được”⁴.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Báo Nước Nga (tiếng Nga), các số năm 2005- 2007.

2. Thông điệp Liên bang của Tổng thống Putin năm 2003, năm 2006.

3. Hội nghị thượng đỉnh G-8 tại Strelna và sức mạnh quốc gia của Nga, The Washington Quarterly, Summer 2006, Tin TKCN, ngày 9/7/2006.

4. Chính sách đối ngoại của Nga (tiếng Pháp), Revue “Le monde diplomatique”, France, N.1/2006.

5. Nước Nga mới của Tổng thống V.Putin (tiếng Pháp), Revue “Le monde diplomatique”, France, N. 2/2007.

6. Kinh tế Nga dưới thời V.Putin (tiếng Pháp), Revue “Le monde diplomatique”, France, N. 54/ 2004.

7. Ilya Konstatinôv, *Rosia i istoricheski vubor* (Nước Nga và sự lựa chọn lịch sử), Krasnaia zvezda (Báo Sao đỏ), 19/ 7/ 2007.

8. Nước Nga trước cuộc bầu cử tổng thống năm 2008, Gaiko Forum, Spring, 2007, đăng trong Tài liệu tham khảo đặc biệt, ngày 24 tháng 7 năm 2007.

9. Tin tham khảo chủ nhật và Tài liệu tham khảo đặc biệt, TTXVN, các số liên quan từ năm 2000 đến nay.

⁴ Hội nghị thượng đỉnh G-8 tại Strelna và sức mạnh quốc gia của Nga, The Washington Quarterly, Summer 2006, đăng trong Tin tham khảo chủ nhật, TTXVN ngày 9 tháng 7 năm 2006.